

Stockholm den 13 september 2024

R-2024/1351

Till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

AD 2023-711

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 24 juni 2024 beretts tillfälle att avge yttrande över Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds remiss av förslag till allmänna råd (HSLF-FS 2025:XX) om socialnämndens ansvar för frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Sammanfattning

Advokatsamfundet anser att förslaget gällande de nya allmänna råden om socialnämndens ansvar för frågor om vårdnad, boende och umgänge huvudsakligen är väl genomarbetade och relevanta, såvitt gäller tydlighet, enhetlighet och målet att stärka barnrättsperspektivet. Förslaget bör därmed leda till mer enhetliga utredningar och ett bättre underlag till domstolarna, med välbalanserade risk- och konsekvensanalyser.¹

Advokatsamfundet vill dock lyfta fram vissa punkter som bör föranleda ytterligare överväganden och formuleringar för att motverka en polarisering mellan föräldrarna, liksom att samma föräldrar återkommer i upprepade processer i domstol. Där det gagnar barnet bör än större vikt läggas vid det gemensamma föräldraskapet.

¹ Advokatsamfundet vill i detta sammanhang även hänvisa till sina synpunkter i remissyttrande den 27 januari 2023 över betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv, SOU 2022:38 (Ju2022/02331) samt i remissyttrande den 7 november 2023 över departementspromemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn, Ds 2023:15 (S2023/02226).

Synpunkter

Samarbetssamtal

Gällande sambetssamtal bör dessa även ta sikte på hur föräldrarna ska hantera kommunikationen med varandra om (gemensamma) beslut inte följs.

Samarbetssamtal bör även kunna avbrytas om det är uppenbart att en förälder endast försöker förhala en samförståndslösning eller process.

Samarbetssamtal vid påstående om våld

Vissa socialnämnder avstår helt från att erbjuda samarbetssamtal om det finns påståenden om våld. Enligt Advokatsamfundet bör det i stället alltid göras en enskild prövning i varje fall, eftersom det kan se så olika ut, från påstående om enstaka händelse för lång tid sedan, till att det föreligger en nyligen meddelad fällande dom. Vidare bör även barnet få komma till tals för att socialnämnderna ska kunna skapa sig en bild av förutsättningarna för samarbetssamtal, innan man avstår att erbjuda sådana samtal.

Således anser Advokatsamfundet att det bör göras en helhetsbedömning av den faktiska situationen i varje enskilt fall när fråga uppkommer om förutsättningar för samarbetssamtal vid påstående om våld.

Samtal med föräldrar

Vid samtal med föräldrarna bör i samtalen även ställas frågor om hur föräldrarnas kommunikation ser ut och fungerar. Vid fortsatta samtal med föräldrarna bör samtalen även inriktas på barnets önskemål. Om det framkommer att barnet vägrar umgänge eller kontakt med en förälder, bör föräldrarna få information och stöd kring detta, t.ex. genom att förutsättningar och möjligheter för familjebehandling diskuteras.

I det fall inget samtal med barnet äger rum, bör nämnden även upplysa föräldrarna om barnets rätt att uttrycka sina åsikter.

Föräldrarna bör även upplysas om alternativa konfliktlösningsmetoder, t.ex. medling (privat eller genom domstolsförordnande). Detta bör särskilt påtalas om en förälder kan antas ha bristande förtroende för myndigheter eller myndighetspersoner.

Samtal med ny partner

Vid samtal med ny partner föreslås att den nya partners syn på föräldrarnas förmåga att samarbeta om barnet ska efterfrågas. Enligt Advokatsamfundet kan det dock antas att en ny partners uppfattning är subjektiv till förmån för den föräldern som parterna är involverad med. I stället bör frågan formuleras mer objektivt, t.ex. om den nya partnern uppfattat att det finns behov av stöd till föräldrarna gällande deras samarbete i frågor som rör barnet.

Frågor till en partner som levt längre tid med barnet kan vara mer omfattande och i vissa fall kanske lika omfattande som till föräldrarna.

Samtal med barnet

Utredaren bör i samtal med barnet även informera barnet om hur beslut som påverkar barnet fattas och av vem.

Om socialnämnden har eller får kännedom om att det förekommit våld, missbruk, psykisk ohälsa eller någon annan problematik, bör barnet ges information om möjlighet till stöd och hjälp (t.ex. vart barnet kan vända sig). Barnet bör även få frågor om anknytningspersoner och var, hur och när barnet känner sig tryggt.

Riskbedömningar och konsekvensanalyser

Riskbedömningar kan behöva göras i två steg, där det först tas ställning till om det föreligger en risk och därefter hur stor risken är och om den kan hanteras. (jfr Högsta domstolens dom meddelat den 19.6.2024 i mål T 4560-23 "Det uteblivna umgänget".)

I riskbedömningar och konsekvensanalyser bör alltid de kortsiktiga och de långsiktiga effekterna bedömas.

Upplysningar till domstol

När upplysningar ska lämnas på begäran av domstol, föreslås att det bör ställas frågor till föräldrarna om föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar och sätta barnets behov främst. Advokatsamfundet ser här en risk att frågeställningarna leder föräldrarna till att uttala sig negativt om den andra föräldern och därmed bidra till en polarisering mellan föräldrarna. Frågorna bör därför i första hand inriktas på respektive förälders egen förmåga och var man ser behov av stöd i föräldrarelationen.

Samtal med barnet bör alltid ingå och i upplysningarna till domstolen bör redogöras för vilka som är barnens anknytningspersoner och var, hur och när barnet känner sig tryggt.

Det föreslås att socialnämnden bör överväga att informera domstolen om bedömningen görs att en viss lösning gällande vårdnad, boende och umgänge är olämplig. För att stärka barnrättsperspektivet bör domstolen alltid informeras om en lösning är olämplig för barnet. Det anförs i MFoF:s konsekvensutredning att frågan då måste behandlas i socialnämnden, eftersom ett förslag till beslut i samband med upplysning inte kan delegeras. Att uppmärksamma domstolen bör dock inte likställas med förslag till beslut, utan i stället utformas som information.

I utredningsrapporten bör det framgå vilken bild utredaren har av barnet avseende barnets mognad, insikt och förståelse. I redogörelsen av samtal med barnet bör alltid redogöras för vilka som är barnens anknytningspersoner och var, hur och när barnet känner sig tryggt. Om det framkommer att barnet vägrar umgänge eller kontakt, bör upplysningar lämnas om förutsättningar och möjligheter att erbjuda familjebehandling.

Utredningsrapporten bör även innehålla en riskanalys och en konsekvensanalys.

Gällande förslag till beslut som lämnas till domstolen, bör det endast i särskilda fall förekomma att något förslag till beslut inte kan lämnas.

Överenskommelser genom avtal

I samtal med föräldrarna som träffat överenskommelser, bör socialnämnden även fråga föräldrarna om barnet kommit till tals och i vilken mån dess vilja/önskemål beaktats eller inte kunnat beaktas. I samtal med barnet bör socialnämnden även ge barnet information om hur beslut kring barn fattas och av vem.

I avtal om boende bör det även framgå om det finns någon särreglering kring lov och högtider. Vid prövning av om ett avtal om växelvist boende är till barnets bästa, bör hänsyn tas även till föräldrarnas förmåga och behov av kommunikation.

Gällande avtalets form kan det bli oöversiktligt och svårhanterbart med separata avtal för vårdnad, boende och umgänge samt för varje barn i en syskonskara. Lämpligen upprättas separata avtal för de juridiskt verkställbara frågorna (vårdnad, boende och

umgänge) och icke verkställbara överenskommelser (kommunikation, praktiska frågor).

Som huvudregel bör det upprättas ett avtal som omfattar samtliga barn, även om olika regleringar kan tas upp i samma avtal, på samma sätt som en dom kan omfatta flera barn och olika regleringar för olika barn i syskonskaran.

Vid socialnämndens prövning av om ett avtal är till barnets bästa, bör det även regelmässigt göras en konsekvensanalys samt, vid behov, en riskanalys.

Gällande avtalets giltighet i annat land bör det upplysas om att det finns så kallade centralmyndigheter i varje land som kan hjälpa till med juridisk och annan information om avtalets giltighet i landet.

Uppföljande samtal

Uppföljande samtal bör alltid erbjudas till såväl föräldrarna som barnet. Barnet bör få information om vad som bestämts. I ett avslutande samtal efter utredning bör barnet även informeras om vad som kommer att hända efter att utredningen avslutats.

I uppföljande samtal med föräldrarna bör särskild vikt läggas på uppföljning av överenskommelser som träffats och domar som meddelats. För det fall det anges att barnet vägrar umgänge eller kontakt med en förälder bör föräldrarna få stöd att hantera detta. Föräldrarna behöver ofta även stöd i kommunikationen med varandra och hur de ska hantera situationer när en överenskommelse eller dom inte följs. Från socialnämndens sida kan särskilda åtgärder och uppföljningar vid återkommande tillfällen behövas.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander